

KIRJALLINEN KYSYMYS 275/2006 vp

Lapsen asuinpaikasta päättäminen yhteishuoltajuudessa

Eduskunnan puhemiehelle

Vanhempien muuttaessa erilleen tulee usein kiistaa siitä, voiko toinen vanhemmista vaihtaa lapsen olinpaikkaa ja osoitetta ilman toisen suostumusta. Mikäli vanhemmat ovat yhteishuoltajia eikä lapsen asumisesta jommankumman luona ole annettu tuomioistuimen päätöstä tai tehty sopimusta sosiaalitoimessa, on aivan selvää, että toinen huoltajista ei voi omavaltaisesti muuttaa lapsen asuinpaikkaa, vaan sitä varten maistraatti tarvitsee molempien vanhempien suostumuksen. Tämä perustuu lastenhuoltolain 5 §:n 1 momenttiin, jonka nojalla lapsen huoltajat tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole säädetty tai määrätty, sekä 4 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan huoltajalla on oikeus päättää mm. lapsen asuinpaikasta. Yhteishuoltajan oikeutta päättää lapsen asuinpaikasta pyritään välillä kiertämään majoittumalla turhaan turvakotiin. Jos väitetty väkivalta ei ole todellista, niin turvakotiin lasten kanssa majoittunut vanhempi rikkoo lastenhuoltolain kyseisiä normeja.

Jos lapsi on laittomasti viety pois kodistaan eikä sosiaaliviranomainen tai poliisi voi hakea häntä takaisin lailliseen asuinpaikkaan, niin sitä varten vaaditaan käräjäoikeuden antama määräys huollon täytäntöönpanosta, jonka nojalla vouti voi noutaa lapsen tämän kotiin. Toinen huoltajista voi kuitenkin myös yksinään hakea lapsen kotiin, jos se häneltä onnistuu lasta pakottamatta. Ilman täytäntöönpanomääräystä lapsen noutaminen on voudille tai poliisille mahdollista vain turvapaikkalain 25 §:n 1 momentin tarkoittamana väliaikaisena turvaamistoimenpiteenä

erittäin kiireellisissä tapauksissa, joissa lasta ollaan viemässä pois maasta tai hänen olinpaikkaansa muutetaan jatkuvasti eli "ollaan painumassa maan alle". Sosiaalityöntekijöillä ei ole toimivaltaa lapsen noutoon, paitsi jos lapsi on kiireellisen huostaanoton tarpeessa, jolloin sosiaalityöntekijät voivat saada poliisilta virka-apua sosiaalihuoltolain 41 §:n perusteella.

Tilanne monimutkaistuu silloin, jos on annettu tuomioistuimen määräys tai sovittu sosiaalitoimessa lapsen asumisesta. Maistraattien käytäntö vaikuttaa kuitenkin horjuvalta, sillä välillä yhteishuoltajaa kuullaan, mutta välillä on ilmeisesti katsottu, että asumismääräyksen saanut vanhempi olisi oikeutettu vaihtamaan lapsen asuinpaikkaa ja osoitetta ilman toisen huoltajan suostumusta. Voidaan myös ajatella toisen huoltajan saaneen asumismääräyksellä jonkinlaisen lastenhuoltolain 5 §:n 2 momentin tarkoittaman asema- tai tilannevaltuutuksen muuttoon. Ko. lainkohta kuuluu seuraavasti: "Jos joku huoltajista ei matkan, sairauden tai muun syyn vuoksi voi osallistua lasta koskevan päätöksen tekemiseen ja ratkaisun viivästyttämisestä aiheutuisi haittaa, ei hänen suostumuksensa asiassa ole tarpeen. Asiasta, jolla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta, voivat huoltajat kuitenkin päättää vain yhdessä, jollei lapsen etu ilmeisesti muuta vaadi." Toisin sanoen hyvin tärkeät päätökset huoltajien tulisi aina tehdä yhdessä.

Jos ajatellaan lapsen huoltoratkaisua, niin nykyään ovat tyypillisiä etävanhempien laajat tapamisoikeudet niin, että yhteishuoltaja tapaa

lasta myös keskellä viikkoa, ehkä useanakin päivänä. Myös vuoroviikkoasuminen on lisääntynyt, eikä sellainen ratkaisu ole mahdollinen ilman, että vanhemmat asuvat samalla paikkakunnalla tai autoilevat vanhemmat ainakin lähi-alueella. Toisin sanoen huoltoratkaisua tehtäessä on edellytetty, että vanhemmat asuvat pysyvästi samalla paikkakunnalla niin, että he voivat kumpikin tavata lasta usein. Tällaiselle ratkaisulle voi olla jopa lastensuojelullisia syitä, kun on ajateltu, että lähivanhempi välttämättä tarvitsee toisen vanhemman tukea selvitäkseen lastenkasvatuksesta kunnialla.

Jos nyt lähihuoltaja vie lapsen asumaan liian kauas, esim. toiselle puolelle Suomea, käy oikeuden päätöksen tai tehdyn sopimuksen noudattaminen mahdottomaksi. Mikäli lähihuoltajalle annetaan vapaat kädet muuttaa lapsen asuinpaikkaa ilman toisen suostumusta, annetaan hänelle samalla oikeus rikkoa vapaasti oikeuden päätöstä ilman mitään sanktiota. Tällainen käyttäytyminen on myös tyypillistä: muutetaan esimerkiksi Hangosta Karigasniemelle tai päinvastoin, jotta estettäisiin toista vanhempaa tapaamasta lasta. Minkään itseään kunnioittavan oikeusjärjestyksen ei pitäisi sallia tällaista oikeudellisten ratkaisujen tyhjäksi tekemistä, monesti vielä hyvin pian niiden antamisen jälkeen.

Lapsen kannalta muuttaminen on erittäin tärkeä ja kauaskantoinen päätös: päiväkotitai koulu, kaverit ja harrastukset vaihtuvat, sukulaiset ja muu turvaverkko jäävät ehkä pois elämästä, ja mikä pahinta, yhteydenpito toiseen vanhempaan heikkenee, ehkä jopa katkeaa. Muuttamisen rankka luonne saa tukea myös stressitutkimuksista, joissa se aikuisillakin saa yleensä eniten stressipisteitä, jopa enemmän kuin avioero tai työttömyys. Tämän vuoksi erityisesti pidemmälle muuttamista tulisi pitää lastenhuoltolain 5 §:n 2 momentin tarkoittamana "asiana, jolla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta" ja jonka sen vuoksi voivat tehdä vain huoltajat yhdessä. Tätä voidaan perustella myös oikeuden kunnioittamisen lähtökohdasta: jos ratkaisua tehtäessä on edellytetty vanhempien asuvan lähekkäin, merkitsee kauas muuttaminen oikeuden päätöksen rikkomista, jota ei tulisi sallia. Ihan-

teellista olisi, jos tuomioistuimet huoltoratkaisua tehdessään lausuisivat selvästi julki sen, että tehty ratkaisu vaatii vanhempien asumista samalla paikkakunnalla, jopa samalla asuinalueella. Huoltoratkaisua tehtäessä tilanne on usein tämä, mutta kun sitä ei ole kirjattu ylös huoltopäätökseen, niin kaikenlainen temppuilu asumisessa on mahdollista.

Edellä mainituin perustein maistraattien tulisi sallia yhteishuollossa olevien lasten muutot toiseen osoitteeseen ilman yhteishuoltajan suostumusta vain silloin, kun uusi asuinpaikka on niin lähellä, että tapaamispäätöksen tai -sopimuksen noudattaminen ei selvästi vaikeudu. Tätä harkittaessa tulisi ottaa huomioon myös lasten ja vanhempien olosuhteet: lapsi, joka on erityisen riippuvainen etävanhemmasta tai tämän lähellä asuvista kavereistaan, kokee lyhyenkin muuton hankalampana kuin joku muu; myös mahdollisuudet kulkea paikkojen väliä tulisi ottaa huomioon. Jos huolto- tai tapaamispäätöksen noudattaminen kohtaa esteitä muuton vuoksi, kuten yleensä tapahtuu jo toiseen kuntaan muutettaessa, maistraatin ei tulisi sallia osoitteenmuutosta ilman etävanhemman suostumusta. Tällöin huolto- ja tapaamisasia olisi syytä viedä välittömästi uuteen käsittelyyn alkuperäisen asuinpaikkakunnan kärkeäjoikeuteen.

Jotkut maistraatit katsovat, että osoitteenmuutoksessa olisi kyse vain mekaanisesta kirjaustoi-menpiteestä, jolla ei edes otettaisi kantaa itse asuinpaikkaan ja joka kotikuntalain 7 §:n 1 momentin nojalla on tehtävissä vain "mukana muut-tavan perheenjäsenensä" toimesta: kun kotikun-talain 7 §:n mukaan muuttoilmoitus on tehtävä viikon sisällä muutosta, mikä johtuu pyrkimyksestä väestötietojen julkiseen luotettavuuteen, ja 1 §:n mukaan laissa säädetään henkilön kotikun-nan ja siellä olevan asuinpaikan määräytymises-tä, niin kyse on hyvin tärkeästä seikasta. Koti-kuntalain 15 §:n mukaan "jos ilmoituksen muu-tosta on tehnyt alle viisitoistavuotias lapsi, rekis-teritoimiston on varattava lapsen huoltajalle tilai-suus antaa määräajassa selvitys ilmoituksen joh-dosta". Tätä lainkohtaa sovelletaan joskus ikään kuin kyse olisi vain lapsen yksinään tekemästä muuttoilmoituksesta, ja 7 §:n 1 momentin tar-

koittama perheenjäsenen tekemä ilmoitus jätettäisiin lain soveltamisen ulkopuolelle. Tämä tulkinta on virheellinen: lapsikin on henkilö, joka on velvollinen tekemään muuttoilmoituksen. Se, että sen käytännössä tekee hänen sijastaan hänen perheenjäsenensä, esim. äiti lähihuoltajana, ei poista sitä tosiasiaa, että kyse on kuitenkin alle 15-vuotiaan tekemästä muuttoilmoituksesta, jota varten yhteishuoltajaa on kuultava 15 §:n 1 momentin nojalla.

Erheellinen käytäntö, että lähivanhempi voisi vapaasti yksinään tehdä muuttoilmoituksen välittämättä etävanhemman kannasta, on lain halveksimista, ts. 15 §:n soveltamista vain siinä tapauksessa, että lapsi muuttaa yksin — muussa tapauksessahan lähivanhempi tekee ilmoituksen lapsen puolesta. Suomessa ei yleensä sallita alle 15-vuotiaan asua eikä muuttaakaan yksin, ja lastensuojeluviranomaisilla olisi varmasti paljon huomautettavaa tällaisesta menettelystä. Laintulkinnan johtaminen naurettavuuteen on eräs parhaita osoituksia siitä, että jotain on pielessä ja ristiriitaista. Toisin sanoen jo kotikuntalain perusteellinen tarkastelu sen sisäinen logiikka huomioon ottaen johtaa tulokseen, että yhteishuoltajaa on aina kuultava lapsen muuttoilmoituksesta.

Lainkohdan käskymuoto tarkoittaa, että maistraatin on järjestettävä yhteishuoltajan kuuleminen. Kun kuuleminen on lain mukaan pakollista, ei sitä voida pitää pelkkänä muodollisuutena, eli että yhteishuoltajan mielipide voitaisiin aina jättää huomiotta. Kotikuntalain suhteen muihin lakeihin, erityisesti tässä tapauksessa lastenhuoltolakiin tulisi olla yhteensopiva, koska kokonaisuudessaan oikeusjärjestyksen tulisi olla johdonmukaista. Kotikuntalaki ei siis saa olla ristiriidassa lastenhuoltolain kanssa, kun sen mukaan muuttoa toiselle paikkakunnalle voidaan pitää asiana, jolla on niin huomattava merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta, että siitä voivat päättää vain huoltajat yhdessä.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä poistaakseen kotikuntalain ja lastenhuoltolain väliset ristiriitaisuudet lapsen asumista koskevissa asioissa vanhempien toimiessa yhteishuoltajina?

Helsingissä 5 päivänä huhtikuuta 2006

Petri Salo /kok

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimit-
tanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kan-
sanedustaja Petri Salon /kok näin kuuluvan kir-
jallisen kysymyksen KK 275/2006 vp:

*Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryh-
tyä poistaakseen kotikuntalain ja lasten-
huoltolain väliset ristiriitaisuudet lap-
sen asumista koskevissa asioissa van-
hempien toimiessa yhteishuoltajina?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Kotikuntalaissa (201/1994) säädetään muun
muassa kotikunnan määräytymisestä, muuttoil-
moitusvelvollisuudesta ja kotikuntaa ja siellä
olevaa asuinpaikkaa koskevan merkinnän teke-
misestä väestötietojärjestelmään. Kotikuntalain
pääsäännön mukaan henkilön kotikunta on se
kunta, jossa hän asuu. Kotikunnan ja siellä ole-
van asuinpaikan muuttumisesta on ilmoitettava
maistraatille viimeistään viikon kuluttua muutto-
päivästä. Ilmoituksen voi muuttavan henkilön
puolesta tehdä myös hänen mukana muuttava
perheenjäsenensä.

Kotikuntalain 9 §:n mukaan maistraatin on
tehtävä ilmoituksen saatuaan väestötietojärjes-
telmään ilmoituksen mukainen merkintä kotikun-
nasta ja asuinpaikasta. Merkintää ei saa kuiten-
kaan tehdä, jos ilmoitus on ilmeisesti tosiasioi-
den vastainen taikka puutteellinen tai muuten sel-
lainen, ettei sen perusteella voi tehdä luotettavaa
merkintää.

Kotikuntalain 15 §:n mukaan maistraatin on
varattava lapsen huoltajille tilaisuus antaa määrä-

ajassa selvitys ilmoituksen johdosta, jos ilmoi-
tuksen muutosta on tehnyt alle viisitoistavuotias
lapsi. Jos ilmoituksen on tehnyt henkilö, joka on
täyttänyt viisitoista mutta ei kahdeksatoista
vuotta, maistraatin on tarvittaessa varattava hän-
nen huoltajilleen tilaisuus antaa määräajassa sel-
vitys ilmoituksen johdosta. Säännöksen peruste-
lujen (HE 104/1993 vp) mukaan alle viisitoista-
vuotiaan lapsen huoltajia on aina kuultava, mikä
käytännössä tarkoittaa sitä, että kuuleminen on
tässä tapauksessa merkinnän tekemisen ehdoton
edellytys. Jos ilmoituksen tehnyt on 15—17-vuo-
tias, kuulemisesta päättäminen on maistraatin
harkinnassa. Kuulemisen tarkoituksena on selvit-
tää lapsen tosiasiallinen kotikunta ja siellä oleva
asuinpaikka. Säännös koskee sekä niitä ilmoituk-
sia, jotka lapsi on tehnyt pelkästään itsestään,
että niitä ilmoituksia, jotka hän on tehnyt per-
heenjäsentensä puolesta.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta anne-
tun lain (361/1983) eli ns. lapsenhuoltolain 4 §:n
mukaan lapsen huoltajan tehtäviin kuuluu oikeus
päättää muun muassa lapsen asuinpaikasta. Lain
5 §:n mukaan lapsen huoltajat vastaavat yhdessä
lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät
yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole
säädetty tai määrätty. Jos joku huoltajista ei mat-
kan, sairauden tai muun syyn vuoksi voi osallis-
tua lasta koskevan päätöksen tekemiseen ja rat-
kaisun viivästymisestä aiheutuisi haittaa, ei hän-
nen suostumuksensa asiassa ole tarpeen. Asiasta,
jolla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuu-
den kannalta, voivat huoltajat kuitenkin päättää
vain yhdessä, jollei lapsen etu ilmeisesti muuta
vaadi.

Jos toinen yhteishuollossa olevan lapsen vanhemmista tekee muuttoilmoituksen lapsen puolesta, hän on vastuussa siitä, että päätös lapsen asuinpaikasta on tehty yhteisesti toisen vanhemman kanssa lapsenhuoltolain edellyttämällä tavalla. Kotikuntalain mukaan muuttoilmoituksen voi muuttavan henkilön puolesta tehdä myös hänen mukana muuttava perheenjäsenensä. Tähän perustuva huoltajavanhemman oikeus esimerkiksi tehdä muuttoilmoitus hänen kanssaan muuttavan lapsen puolesta ei tarkoita sitä, että tällä vanhemmalla olisi oikeus yksin päättää lapsen asuinpaikasta. Lapsen huoltajavanhempien päätös lapsen asuinpaikasta ja muuttoilmoituksen tekeminen ovat eri asioita ja niistä säädetään eri laeissa.

Kotikuntalaissa säädetyn pääsäännön mukaan merkinnät väestötietojärjestelmään tehdään lähtökohtaisesti vastaanotetun ilmoituksen mukaisesti. Epäselvissä tapauksissa merkintää ei saa kuitenkaan tehdä ennen lisäselvitysten hankkimista. Epäselvyys voi liittyä siihen, että maistraatille on syntynyt epäily ilmoituksen luotettavuudesta. Lisäselvitysten hankkimista ennen merkinnän tekemistä voidaan tarvita myös muun muassa niissä tapauksissa, joissa lapsi asuu kummankin vanhemmansa luona esimerkiksi vuoroviikoin, eivätkä lapsen vanhemmat ole yksimielisiä siitä, kumpaa asuntoa on pidettävä lapsen vakinaisena asuinpaikkana. Epäselvissä tapauksissa lisäselvitystä hankitaan esimerkiksi siitä, mitä lapsen asumisesta on mahdollisesti sovittu tai määrätty, ja maistraatti voi kuulla vanhempien lisäksi tapauksesta riippuen myös esimerkiksi sosiaali- tai kouluviranomaisia.

Kotikuntalain 15 §:ssä maistraatille säädetty velvollisuus kuulla lapsen molempia huoltajavanhempia koskee vain tässä pykälässä tarkoitettuja tilanteita. Maistraatin velvollisuutena ei ole kuulla lapsen molempia vanhempia kaikissa niissä tapauksissa, joissa yhteishuollossa oleva lapsi muuttaa. Estettä laajempaan kuulemiseen ei luonnollisesti kuitenkaan ole. Erityisesti niissä maistraateissa, joilla on kokemuksia epäselvistä tapauksista, saatetaan aina varata molemmille

huoltajavanhemmille mahdollisuus tulla kuulluksi yhteishuollossa olevan lapsen muuttaessa, vaikka siihen ei velvollisuutta olekaan. Näin voidaan osaltaan varmistua siitä, että ilmoitus vastaa lapsen tosiasiallisia olosuhteita. Huoltajavanhempien kuuleminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että merkinnän tekeminen edellyttäisi kummankin vanhemman suostumusta.

Maistraatin tehtävänä ei ole ratkaista vanhempien välisiä mahdollisia erimielisyyksiä lapsen asumista koskevista asioista, vaan tarvittaessa pyrkiä selvittämään, missä lapsi tosiasiallisesti asuu ja tehdä selvityksen perusteella tätä koskevat merkinnät väestötietojärjestelmään. Maistraatin tehtäviin ei kuulu luvan antaminen lapsen muuttoon, eikä maistraatti voi myöskään estää lapsen tosiasiallista muuttoa. Jos maistraatin olisi ennen merkinnän tekemistä saatava molempien vanhempien suostumus aina kun yhteishuollossa oleva lapsi muuttaa toiseen asuntoon, tämä johtaisi siihen, että väestötietojärjestelmään ei olisi mahdollista merkitä tietoa lapsen tosiasiallisesta asuinpaikasta silloin, kun toinen lapsen vanhemmista kieltäytyisi antamasta suostumusta. Kotikuntalaki kuitenkin edellyttää, että merkintä lapsen asuinpaikasta on tehtävä siten, että se vastaa tosiallista asumistilannetta.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön mukaan säännösten toimeenpanoon osallistuvia viranomaisia ovat tapauksesta riippuen esimerkiksi sosiaalihuollon viranomaiset, tuomioistuimet sekä ulosotto- ja poliisiviranomaiset. Maistraateille ei ole säädetty tämän lainsäädännön toimeenpanoon liittyviä tehtäviä. Yhteishuollossa olevan lapsen muuttaessa maistraatin tehtävänä on tehdä ilmoituksen mukaiset merkinnät väestötietojärjestelmään tai epäselvissä tapauksissa selvittää kotikuntalaissa säädetyllä tavalla, missä lapsi tosiasiallisesti asuu, ja tehdä selvityksen perusteella sen mukaiset merkinnät väestötietojärjestelmään. On myös huomattava, että maistraatin väestötietojärjestelmään tekemä merkintä lapsen kotikunnasta ja asuinpaikasta ei oikeudellisesti sido muita viranomaisia.

Väestötietojärjestelmään tehty merkintä ei siten estä esimerkiksi lapsen palauttamista toisen huoltajavanhemman luo, jos lapsi on laittomasti viety pois kodistaan.

Edellä esitettyyn viitaten hallitus katsoo, että kotikuntalaissa ja lapsenhuoltolaissa säädetään eri asioista eikä lakien välillä ole ristiriitaisuuksia.

Helsingissä 27 päivänä huhtikuuta 2006

Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 275/2006 rd undertecknat av riksdagsledamot Petri Salo /saml:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att avlägsna diskrepansen mellan lagen om hemkommun och lagen om vårdnad om barn i frågor som gäller barns boende när föräldrarna har gemensam vårdnad?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

I lagen om hemkommun (201/1994) finns bestämmelser bland annat om hur en persons hemkommun skall bestämmas, om skyldigheten att göra flyttningsanmälan och om antecknande av hemkommunen och bostaden där i befolkningsdatasystemet. Enligt huvudregeln i lagen om hemkommun är en persons hemkommun den kommun där personen bor. En ändring av hemkommunen och bostaden där skall anmälas till magistraten senast en vecka efter flyttningsdagen. En anmälan för en person som flyttar kan också göras av en familjemedlem som flyttar tillsammans med honom eller henne.

Enligt 9 § i lagen om hemkommun skall magistraten efter att den mottagit en anmälan i befolkningsdatasystemet göra en anteckning enligt anmälan om hemkommunen och bostaden där. En anteckning får dock inte göras om anmälan uppenbart står i strid med fakta eller är bristfällig eller om den annars är sådan att en tillförlitlig anteckning inte kan göras på basis av den.

Har anmälan om flyttning gjorts av ett barn under femton år, skall magistraten enligt 15 § i lagen om hemkommun ge barnets vårdnadshavare tillfälle att inom en utsatt tid lämna upplysningar med anledning av anmälan. Har anmälan gjorts av en person som har fyllt femton men inte arton år, skall magistraten vid behov ge hans eller hennes föräldrar tillfälle att inom en utsatt tid lämna upplysningar med anledning av anmälan. Enligt motiveringen till bestämmelsen (RP 104/1993 rd) skall vårdnadshavarna till ett barn under femton år alltid höras, vilket i praktiken innebär att hörande i detta fall är en ovillkorlig förutsättning för att göra en anteckning. Om anmälan har gjorts av en 15—17-åring får magistraten avgöra om vårdnadshavarna skall höras. Avsikten med hörandet är att utreda barnets verkliga hemkommun och bostad där. Bestämmelsen gäller såväl anmälningar som barnet har gjort enbart för egen del som anmälningar som barnet har gjort för sina familjemedlemmars räkning.

Enligt 4 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983), nedan lagen om vårdnad om barn, hör det till vårdnadshavarens uppgifter att bestämma om barnets boningsort. Enligt lagens 5 § ansvarar barnets vårdnadshavare gemensamt för de uppgifter som hör till vårdnaden om barnet och fattar gemensamt beslut som gäller barnet, om inte annat har föreskrivits eller bestämts. Kan någon av vårdnadshavarna till följd av resa eller sjukdom eller av någon annan orsak inte delta i beslut som gäller barnet och skulle dröjsmål med beslutet medföra olägenheter, är hans eller hennes samtycke i saken inte nödvändigt. Ett ärende som har avsevärd betydelse

se för barnets framtid kan vårdnadshavarna dock endast avgöra gemensamt, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver annat.

Om den ena av föräldrarna till ett barn i gemensam vårdnad gör en flyttningsanmälan för barnets räkning, ansvarar denna förälder för att beslutet om barnets boningsort har fattats gemensamt med den andra föräldern på det sätt som lagen om vårdnad om barn förutsätter. Enlig lagen om hemkommun kan en flyttningsanmälan för en person som flyttar också göras av en familjemedlem som flyttar tillsammans med honom eller henne. Den på denna bestämmelse baserade rätten för en vårdnadshavarförälder att t.ex. göra en flyttningsanmälan för ett barn som flyttar tillsammans med honom eller henne, innebär inte att denna förälder har rätt att ensam fatta beslut om barnets boningsort. Vårdnadshavarnas beslut om barnets boningsort och rätten att göra flyttningsanmälan är skilda saker och bestämmelser om dessa frågor finns i skilda lagar.

Enligt huvudregeln i lagen om hemkommun är utgångspunkten att anteckningarna i befolkningsdatasystemet görs i enlighet med den anmälan som mottagits. I oklara fall får en anteckning ändå inte göras förrän ytterligare utredningar har skaffats. Oklarheten kan ha att göra med att det vid magistraten har uppstått misstankar om anmälandens tillförlitlighet. Det kan vara nödvändigt att skaffa ytterligare utredningar innan en anmälan antecknas också bland annat i sådana fall där barnet bor växelvis hos vardera föräldern t.ex. en vecka i taget och barnets föräldrar är oeniga om i vilken bostad barnet skall anses vara stadigvarande bosatt. I oklara fall skaffas ytterligare utredningar t.ex. om vad som eventuellt har avtalats eller bestämts om barnets boende och magistraten kan förutom föräldrarna beroende på fallet höra också t.ex. social- eller skolmyndigheter.

Den skyldighet att höra barnets båda vårdnadshavarföräldrar som ålagts magistraten i 15 § i lagen om hemkommun, gäller enbart sådana situationer som nämns i denna paragraf. Magistraten är inte skyldig att höra barnets båda föräldrar

i alla de fall då ett barn i gemensam vårdnad flyttar. Det finns naturligtvis ändå inte några hinder för ett mera omfattande hörande. Särskilt vid de magistrater där man har erfarenhet av oklara fall kan det hända att man alltid ger båda föräldrarna möjlighet att bli hörda när ett barn i gemensam vårdnad flyttar, även om det inte finns någon skyldighet till detta. På detta sätt kan man till en del försäkra sig om att anmälan motsvarar de verkliga förhållandena. Att vårdnadshavarföräldrarna hörs innebär ändå inte att en anteckning skulle förutsätta att vardera föräldern ger sitt samtycke.

Det är inte magistratens uppgift att lösa eventuella meningsskiljaktigheter mellan föräldrarna i frågor som gäller barnets boende, utan att vid behov försöka utreda var barnet de facto bor och att på basis av utredningen göra anteckningar om detta i befolkningsdatasystemet. Det hör inte till magistratens uppgifter att ge tillstånd till att ett barn får flytta och magistraten kan inte heller förhindra att barnet i verkligheten flyttar. Om magistraten vore tvungen att få båda föräldrarnas samtycke innan en anteckning görs, alltid när ett barn i gemensam vårdnad flyttar till en annan bostad, skulle detta leda till att det inte vore möjligt att anteckna barnets verkliga bostad i sådana fall då den ena av föräldrarna vägrar att ge sitt samtycke. Lagen om hemkommun förutsätter ändå att en anteckning om barnets verkliga bostad skall göras så att den motsvarar den verkliga bodesituationen.

Enligt lagstiftningen om vårdnad om barn och umgängesrätt kan de myndigheter som deltar i verkställigheten av bestämmelserna beroende på fallet vara t.ex. socialvårdsmyndigheter, domstolar och utmätnings- och polismyndigheter. Magistraterna har inte ålagts några uppgifter i anslutning till verkställigheten av denna lagstiftning. När ett barn i gemensam vårdnad flyttar är det magistratens uppgift att göra anteckningar enligt anmälan i befolkningsdatasystemet eller i oklara fall att på det sätt som anges i lagen om hemkommun utreda var barnet de facto bor och på basis

av utredningen göra anteckningar i enlighet med detta i befolkningsdatasystemet. Det skall också noteras att en anteckning som magistraten gör i befolkningsdatasystemet om barnets hemkommun och bostad där inte juridiskt binder andra myndigheter. En anteckning i befolkningsdatasystemet hindrar därmed inte t.ex. att ett barn

återbördas till den andra vårdnadshavarföräldern om barnet på ett lagstridigt sätt har förts bort från sitt hem.

Med hänvisning till ovanstående anser regeringen att bestämmelserna i lagen om hemkommun och lagen om vårdnad om barn gäller olika saker och att lagarna inte strider mot varandra.

Helsingfors den 27 april 2006

Region- och kommunminister Hannes Manninen